

НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ КУРСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Гладких Дмитро Михайлович,
кандидат економічних наук, доцент

В умовах дестабілізації політичної та фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок військових дій загострюються проблеми національної безпеки у фінансово-економічній сфері, у тому числі курсової стабільності національної грошової одиниці. Метою даної статті є аналіз основних негативних чинників курсової стабільності гривні та заходів держави, спрямованих на її забезпечення, визначення та обґрунтування подальших дій щодо підвищення ефективності державної валютно-курсологічної політики. Серед необхідних заходів, спрямованих на досягнення курсової стабільності, запропоновано: обмеження емісії та рефінансування НБУ; забезпечення додатного відносно інфляції рівня процентних ставок; стимулювання додаткової капіталізації банків; завершення процедури оздоровлення банківської системи; поступове скасування адміністративних обмежень, включаючи валютні обмеження; залучення у банківську систему додаткових пасивів; підвищення гарантованої державою суми відшкодування вкладів фізичних осіб.

Ключові слова: гривня, курс, валюта, банки, депозити.

Gladkykh Dmytro

NEGATIVE FACTORS OF COURSE STABILITY OF NATIONAL MONETARY UNIT IN UKRAINE AND THE DIRECTIONS THEM MINIMIZATION

In the conditions of destabilization of a political and financial and economic situation in Ukraine owing to military operations problems of ensuring national security in the financial and economic sphere, including, in the sphere of course stability of national monetary unit become aggravated. The purpose of this article is the analysis of the major negative factors of course stability of national monetary unit and the actions of the state aimed at her providing, definition and justification of the further actions directed to increase of efficiency of the state currency and course policy. Among the necessary actions directed to achievement of course stability are offered: restriction of issue and refinancing of NBU; ensuring level of interest rates, positive in relation to inflation; stimulation of additional capitalization of banks; completion of procedure of improvement of a banking system; gradual cancellation of administrative restrictions, including currency restrictions; attraction in a banking system of additional liabilities; increase of the sum of compensation of deposits of individuals guaranteed by the state.

Keywords: hryvnia, exchange rate, currency, banks, deposits.

В умовах дестабілізації політичної та фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок військових дій загострюються проблеми забезпечення національної безпеки у фінансово-економічній сфері, зокрема, курсової стабільності національної грошової одиниці. На тлі коли-

вання валютних надходжень від експорту, зростання попиту на валюту з боку імпортерів та фізичних осіб, котрі поступово вилучають із банківської системи строкові депозити, та прискорення темпів інфляції потребують всебічного аналізу заходи держави, спрямовані на міні-

мізацію основних ризиків курсової нестабільності гривні та загроз її подальшого знецінення. Цю статтю присвячено дослідженню оптимальних напрямків забезпечення фінансової безпеки у сфері курсової стабільності національної грошової одиниці.

Дослідженням питань щодо стабільності національної грошової одиниці як ключового елементу механізму реалізації грошово-кредитної політики в сучасних умовах займалися: О. Барановський [1], О. Власюк [2], О. Дзюблук [3], В. Міщенко [4], С. Науменкова [5], О. Шаров [6] та інші. Проте питання залишається дискусійним, особливо коли йдеться про побудову оптимального механізму забезпечення стабільності національної валюти у контексті забезпечення фінансової безпеки України.

Метою даної статті є дослідження основних негативних чинників курсової стабільності національної грошової одиниці в Україні, аналіз ефективності поточних заходів держави, спрямованих на досягнення стабільності гривні, та визначення найбільш доцільних напрямів мінімізації цих загроз у майбутньому.

Валютно-курсова політика України протягом двох минулих років та на початку 2016 р. формувалася під негативним впливом військових дій на сході країни, що ставило під загрозу макроекономічну стабільність держави. Ситуацію розхитували ажіотажний попит на валюту з боку населення та підприємств-імпортерів, втрата довіри до банківської системи, зростання споживчих цін та курсової волатильності. Динаміка валютного курсу гривні протягом 2014–2016 рр. наведена на рис. 1.

За оцінками регулятора, лише протягом січня 2016 р. внаслідок ситуативних і фундаментальних факторів надходження валюти в країну скоротилося на 27 % порівняно з груднем минулого року, а продаж валюти на міжбанківському ринку впав на 43 %.

Серед *основних фундаментальних чинників*, що не піддаються регулюючому впливу з боку НБУ, але обумовили триразове зниження курсу гривні протягом 2014–2015 рр. і загалом зберігають (хоча і значно меншою мірою) свій негативний тренд на початку 2016 р., слід виділити наступні.

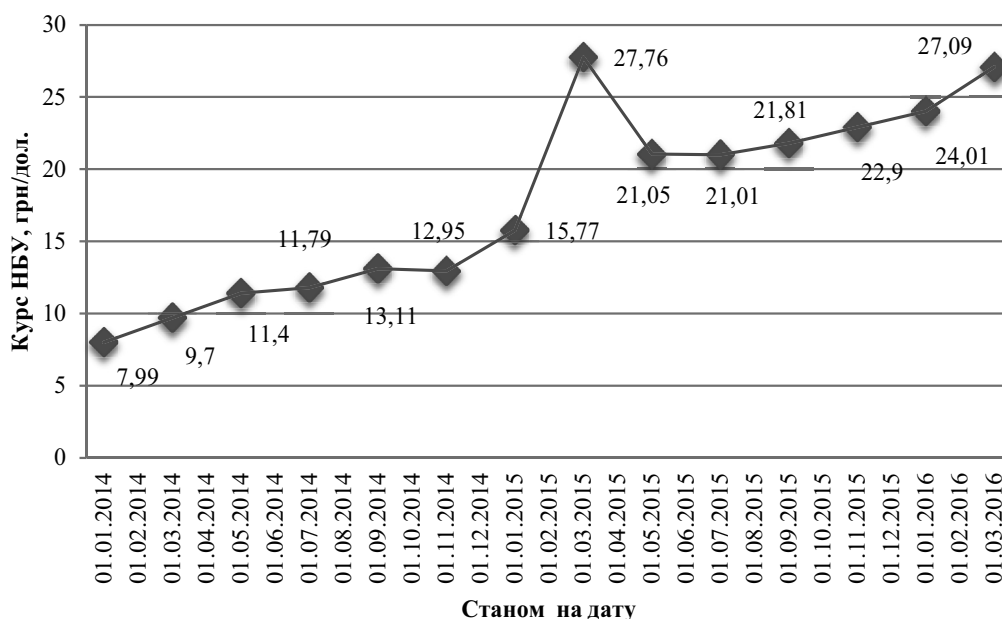

Рис. 1. Динаміка офіційного валютного курсу гривні відносно долара США у 2014–2016 р.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ [7].

Скорочення експорту та валютних надходжень від зовнішньої торгівлі.

Виручка експортерів є одним із найбільш важливих та стабільних джерел надходження іноземної валюти в Україну, яке значною мірою задовольняє попит на неї з боку населення та підприємств-імпортерів протягом останніх років. Натомість, починаючи з 2013 р., її надходження суттєво зменшилось внаслідок падіння експорту товарів і послуг (у 2013 р. – 81,7 млрд дол. США; у 2014 р. – 65,4 млрд дол. США; за 10 міс. 2015 р. [8] – 39,2 млрд дол. США). Ключовими чинниками скорочення надходжень від експорту протягом 2014–2015 рр. були військові дії на сході країни, що обумовили істотне падіння загальної ділової активності та зменшення обсягів виробництва. Останнім часом до них додався падіння світових цін на традиційні українські експортні позиції. Зокрема, ціна на чорні метали знизилася з 530 дол. США за тону наприкінці 2013 р. до 326 дол. США станом на 01.11.2015 р., або на 38 %. Зернові культури подешевшали в середньому з 236 дол. США за тону наприкінці 2013 р. до 144 дол. США станом на 01.11.2015 р., або на 39 % [9]. На початку цього року тенденція зниження світових цін на продовольство зберігається. У січні 2016 р. індекс продовольчих цін ФАО (продовольча та сільськогосподарська організація ООН) впав до рівня 150,4 пункту, що є мінімумом за останні 7 років.

Радикальне погіршення відносин з Російською Федерацією, що спричинило, зокрема, взаємні торговельні обмеження, також відчутно впливатиме на динаміку майбутніх експортних надходжень. За оцінками НБУ, сукупний негативний ефект для України від експортних обмежень з боку РФ у поточному році становитиме 1,1 млрд дол. США (якщо зіставити цей обсяг з очікуваним загальним дефіцитом поточного рахунку у 2016 р., який за прогнозами НБУ становитиме 2,5 млрд дол. США [10], то це приблизно його половина).

Додатковим фактором падіння надходжень від експорту стала девальвація ва-

лют абсолютної більшості країн – контрагентів України (російського рубля, казахстанського тенге, білоруського рубля тощо), що майже нівелювала конкурентні переваги українського експорту.

Скорочення експорту та валютних надходжень від зовнішньої торгівлі суттєво ускладнило реалізацію валютно-курсової політики держави. Проте у ситуації, що склалася, НБУ здійснював низку цілком адекватних ситуації заходів, спрямованих на досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на валютному ринку.

Так, у межах заходів з лібералізації ціноутворення на валютному ринку та з метою більш раціонального використання обмежених валютних резервів, НБУ починаючи з 07.02.2014 р. відмовився від *де-факто* фіксованого валютного курсу гривні та перейшов до встановлення курсу на рівні його ринкових коливань. Постановою НБУ № 180 від 31.03.2014 р. [11] був закріплений порядок визначення офіційного курсу гривні як середньозваженого курсу продавців і покупців, що склався поточного дня на міжбанківському валютному ринку. Перехід до гнучкого курсоутворення був однією з ключових передумов ухвалення дворічної кредитної програми *Stand-by* з боку МВФ навесні 2014 р. Відхід від штучної стабілізації гривні був вимушеним, але єдиним правильним та виваженим кроком в критичних для України умовах.

Крім того, з метою стимулювання пропозиції валюти на міжбанківському валютному ринку *було збільшено з 50 % до 75 % розмір обов'язкового продажу валютної виручки підприємствами-експортерами*, що призвело до поступового задоволення попиту на валюту з боку імпортерів.

Загалом така політика НБУ на тлі скорочення імпорту дозволила врівноважити платіжний баланс, внаслідок чого сальдо поточного рахунку за 2015 р. скоротилося практично до нуля порівняно з дефіцитом на рівні 16,5 млрд дол. США у 2013 р. та 4,6 млрд дол. США у 2014 р. [12]. Отже, торік уперше за ос-

танні 10 років поточний рахунок платіжного балансу став збалансованим. Проте, як було зазначено вище, внаслідок сукупної дії переважно фундаментальних негативних чинників, у 2016 р. дефіцит платіжного балансу очікується на рівні 2,5 млрд дол. США.

Ажіотажний попит на валюту з боку підприємств-імпортерів та населення. Стикнувшись із скороченням пропозиції валюти на міжбанківському ринку та прогножуючи зростання її ціни, підприємства-імпортери створювали ажіотажний попит на валюту, намагаючись купувати її заздалегідь під майбутні поставки імпортованих товарів, адже чинне законодавство дає значний часовий лаг (90 днів) для фактичного надходження імпортованих товарів після дати оплати валютних коштів за кордон. Внаслідок цього протягом 2014 р. відбулося зростання чистої купівлі безготівкової валюти на міжбанківському ринку за рахунок інтервенцій НБУ на рівні 12 млрд дол. США [13].

У контексті боротьби з ажіотажним попитом на міжбанківському валютному ринку. Нацбанком було введено низку обмежень для підприємств-імпортерів (зокрема, вимога щодо відсутності податкової заборгованості у підприємств при здійсненні ними купівлі валюти). Це дозволило вже протягом 2015 р. досягти відносної рівноваги між попитом і пропозицією безготівкової валюти та не витрачати резервів НБУ на штучну підтримку курсу.

Як відомо, «гарячі гроші», вилучені населенням із банківської системи, частково потрапляють на споживчий ринок, провокуючи цінове зростання та прискорення темпів інфляції, проте їх частина прямує також і на валютний ринок, формуючи ажіотажний попит на готівкову валюту з боку фізичних осіб. Внаслідок зростання попиту на валюту з боку населення внаслідок вилучення ним готівкових коштів з банківської системи чиста купівля фізичними особами іноземної валютної готівки за 2014 р., за даними НБУ, сягнула 2,4 млрд дол. США. Натомість протягом 2015 р., на тлі по-

ступової курсової стабілізації, фізичні особи припинили ажіотажну купівлю готівкової валюти та почали поступово її продавати. У результаті позитивне сальдо торгівлі готівковою валютою у банках за 2015 р. скоротилося порівняно з попереднім роком і становило 1,5 млрд дол. США [14].

Волатильність міжнародних резервів України. Необхідність своєчасного повернення державного та гарантованого державою зовнішнього боргу, проведення валютних аукціонів та цільових інтервенцій на валютному ринку з метою підкріплення кас банків, а також проведення адресних інтервенцій на користь НАК «Нафтогаз України» протягом 2014 р. призвело до майже триразового скорочення золотовалютних резервів, які станом на 01.01.2015 р. скоротилися до рівня 7,5 млрд дол. США, а за перші 2 місяці 2015 р. - до критичного рівня у 5,6 млрд дол. США [15]. Такий їх рівень відповідав вартості імпорту країни лише за один місяць за мінімально достатнього, з точки зору світової практики, його значенні у три місяці. Натомість на тлі активізації співпраці України з міжнародними кредиторами до країни надійшли значні суми зовнішнього фінансування, що дозволило збільшити міжнародні резерви до рівня 13,3 млрд дол. США станом на 01.01.2016 р. [16] Паралельно зі зростанням міжнародних резервів почав поступово відновлюватися валютний курс гривні.

Проте станом на кінець 2015 р. Україна, недоотримавши близько 5 млрд дол. США очікуваних зовнішніх позик, так і не вишла на запланований рівень міжнародних резервів у 18 млрд дол. США. Причина несвоечасного надходження зовнішнього фінансування полягала, передусім у збереженні політичної нестабільності та затримці з впровадженням назрілих та погоджених із кредиторами реформ. За умов виконання вищевказаного, міжнародні резерви України, згідно з прогнозом НБУ, до кінця 2016 р. мають зрости до рівня 19,6 млрд дол. США, а до кінця 2017 р. - до 22,3 млрд дол. США [17].

Слід зазначити, що вплив динаміки міжнародних резервів на валютний курс гривні має як фундаментальний характер, що виявляється у спроможності або неспроможності НБУ оперативно «гасити» сплески активності покупців валюти значними інтервенціями (що вимірюються не десятками, а сотнями мільйонів доларів США), так і, значною мірою, ситуативний (психологічний) характер. Наявність значних міжнародних резервів сама по собі надсилає сигнал учасникам ринку про потенційні можливості регулятора управляти ситуацією на ринку.

Високий рівень інфляції та негативні очікування суб'єктів господарювання, вкладників, інших учасників ринку щодо цінової динаміки. За 2014 р. індекс цін споживчого ринку сягнув 24,9 %. Незважаючи на зафіксовану в окремі місяці дефляцію (у липні, серпні та жовтні 2015 р.), у цілому за минулий рік цей показник зріс до 43,3 %. В умовах високого рівня інфляції іноземна валюта традиційно стає одним із найбільш популярних інструментів збереження заощаджень, що також негативно впливає на курс національної валюти.

У межах протидії інфляційному та девальваційному тиску НБУ *послідовно підвищував облікову ставку*, зокрема: з 15.04.14 р. – з 6,5 % до 9,5 %, з 17.07.14 р. – до 12,5 %, з 13.11.14 р. – до 14 %, з 06.02.15 р. – до 19,5 %, з 04.03.15 р. – до 30 %. Основна мета такого підвищення – досягти позитивного значення облікової ставки відносно очікуваного рівня інфляції. Крім того, політика «дорогих грошей» істотно обмежувала можливість валютних спекуляцій з боку учасників ринку. Натомість *на тлі поступової стабілізації курсової динаміки НБУ почав знижувати ставку*: з 28.08.2015 р. – з 30 % до 27 %, з 25.09.2015 р. – з 27 % до 22 %. Мета її зниження – стимулювання кредитної активності за рахунок здешевлення грошей.

Крім того, за низького рівня довіри між учасниками міжбанківського ринку Нацбанк здійснивав *перерозподіл ліквідності як інструментами її сте-*

рилізації, так і шляхом рефінансування. Загальна сума (неповернутий залишок) наданого комерційним банкам рефінансування становила: 81 млрд грн станом на 01.01.2014 р., 114 млрд грн – на 01.01.2015 р., 106 млрд грн – на 01.01.2016 р. [18]. Отже, почалося *поступове повернення наданого комерційним банкам рефінансування, що має позитивно вплинути на цінову динаміку в майбутньому*, причому, регулятор очікує на різке гальмування інфляції до рівня 12 % у 2016 р., 8 % – у 2017 р., 6 % – у 2018 р. та 5 % – у 2019 р. [19].

Інфляція та девальвація в Україні в останні роки мають вагомий монетарний складову, пов'язану зі зростанням грошової маси на тлі скорочення виробництва та ВВП. Отже, необхідною передумовою мінімізації темпів цінового зростання та девальвації є поступове обмеження емісії.

Поновлення практики активно-емісійного фінансування бюджетного дефіциту. У 2014 р. активізувалася практика часткового фінансування бюджетного дефіциту емісійним шляхом. За даними НБУ, протягом 2014 р. емісійне фінансування уряду та НАК «Нафтогаз України» становило 175 млрд грн, або майже 40 % зведеного бюджету. Портфель ОВДП Нацбанку зріс удвічі, до рівня 318 млрд грн, що становило майже 70 % локальних запозичень уряду.

У 2015 р. ця практика була продовжена. Значне емісійне навантаження на грошово-кредитну систему закономірно провокувало курсові коливання та інфляційний тиск на гривню.

Збереження низького рівня довіри до банківської системи з боку вкладників, що проявляється у вилученні з неї депозитів. На відміну від юридичних осіб, які змушені тримати кошти в банках у безготівковій формі і можуть лише змінювати один банк на інший, більш надійний, фізичні особи легко піддаються впливу негативних очікувань та схильні до ажіотажної поведінки на депозитному та валютному ринках. В умовах фінансово-економічної кризи та незавершеного військового протистоян-

ня на сході країни населення неухильно скорочує обсяги банківських вкладів. За даними НБУ, протягом 2014–2015 рр. банківська система України втратила майже 65 млрд грн вкладів населення у національній валюті і понад 14 млрд дол. США – в іноземній [20].

Збитковість банківської системи та проблеми з її капіталізацією. Стикнувшись із дефіцитом пасивів внаслідок їх вилучення населенням, банки були змушені суттєво обмежити кредитування та активізувати дострокове стягнення кредитів з позичальників, що спровокувало звуження доходної бази фінустанов. Натомість зросли їх витрати, у першу чергу, на формування страхових резервів під проблемні кредити. За даними НБУ, за 2014 р. витрати банків на формування страхових резервів становили 103 млрд грн, що вчетверо більше, ніж за 2013 р., а за 2015 р. відповідні витрати зросли до 115 млрд грн. Внаслідок втрати банками пасивів, обмеження доходів за рахунок скорочення кредитного портфеля та погіршення його якості, зростання витрат на формування страхових резервів збитки українських банків за 2014 р. досягли 53 млрд грн, а протягом 2015 р. становили майже 67 млрд грн.

Фіксуючи збитки, банки, відповідно до правил бухгалтерського обліку, автоматично фіксують і скорочення капіталу. Регулятивний капітал банків за 2014 р. зменшився на 16 млрд грн, або на 8 %, до рівня 189 млрд грн, а за 2015 р. (станом на 01.12.2015 р.) – на 73 млрд грн, або на 39 %, до 116 млрд грн [21].

Всі ці обставини разом «підігрівають» недовіру до банківської системи та обумовлюють *ризик подальшого вилучення депозитів фізичними особами з банків, що провокуватиме збереження високого попиту на валюту з боку населення.*

Очевидно, що стабільність валютного курсу національної грошової одиниці неможлива в межах слабкої, недостатньо капіталізованої, збиткової банківської системи. Отже, триває ініційований державою процес очищення та оздоровлення банківської системи. Санація банківської системи відбувається наступними шляхами:

- *виведення з ринку проблемних банків та установ, що займалися «відмиванням» грошей або іншими сумнівними транзакціями.* Кількість банків, щодо яких НБУ було прийнято рішення про віднесення їх до неплатоспроможних, за 2014–2015 рр. становила 62, а за січень-лютий 2016 р. з ринку було виведено ще три банки.

- *підвищення вимог до капіталу нових банків та затвердження плану підвищення власного капіталу діючих банків.* Відповідно до постанови НБУ № 58 від 04.02.2016 р. [22], переглянуто графік збільшення розміру статутного капіталу банків у межах встановленого законодавством строку. Тепер банки мають привести його до розміру, не меншого, ніж: 120 млн грн – до 17 червня 2016 р.; 300 млн грн – до 11 січня 2017 р.; 400 млн грн – до 11 січня 2018 р.; 450 млн грн – до 11 січня 2019 р.; 500 млн грн – до 11 липня 2024 р.

У 2015 р. відбулася діагностика 20 найбільших банків для виявлення потреб у докапіталізації. Після консультацій з банками було прийнято рішення про перенесення термінів затвердження планів капіталізації перших 10 банків до 01.02.2016 р. та другої десятки – до 01.04.2016 р. [23].

За перші 9 місяців 2015 р. найбільш суттєве зростання власного капіталу демонстрували такі банки: «Укргазбанк» (3046 млн грн), «Приватбанк» (2580 млн грн), «Укрсоцбанк» (1988 млн грн), «Кредобанк» (490 млн грн), «Сітібанк» (274 млн грн), «ІНГ банк» (228 млн грн), «Промінвестбанк» (188 млн грн), «Платіnum» (156 млн грн). З 8 банків-лідерів з точки зору зростання власного капіталу 1 банк – державний, 6 – «дочки» іноземних банків, і лише 1 – банк з акціонерним капіталом українського походження.

Таким чином, на сьогодні найбільш активно рекапіталізуються державні банки та банки з іноземним капіталом.

- *скасування можливості дострокового зняття депозитів населення.* Верховною Радою України 14.05.2015 р. було прийнято Закон [24], згідно з яким закріплюється окреме існування різних

видів депозитів фізичних осіб – строкових вкладів та вкладів на вимогу. За новими правилами, вклади «до запитання» чи «на вимогу» банки зобов'язані видати за першим запитом клієнта, тоді як дострокове зняття строкових депозитів допускається, тільки якщо така можливість прописана в договорі. У той же час, якщо строковий депозит закінчився, він автоматично переводиться в розряд вкладів на вимогу. Раніше строкові вклади зазвичай автоматично подовжувалися на новий термін, якщо вкладник не прийшов до банку в день закінчення строку дії договору.

Таким чином, законодавче унормування різних видів депозитів фізичних осіб (строкових вкладів та вкладів на вимогу) привело до фактичної заборони на законодавчому рівні дострокового розірвання строкових депозитних угод. Проте це цілком назріле та доцільне нововведення не має зворотної сили, отже, поширюється лише на нові строкові депозитні угоди.

Висновки

1. Основними чинниками, що «тиснули» на валютний курс гривні протягом 2014–2015 рр. та на початку 2016 р., були фундаментальні, зокрема: скорочення експорту та валютних надходжень від зовнішньої торгівлі, ажіотажний попит на валюту з боку підприємств-імпортерів та населення; волатильність міжнародних резервів України; високий рівень інфляції та негативні очікування учасників ринку щодо цінової динаміки; поновлення практики активного емісійного фінансування бюджетного дефіциту; збитковість банківської системи та проблеми з її капіталізацією; низькій рівень довіри до банківської системи з боку вкладників. В умовах, що склалися, НБУ здійснював заходи, спрямовані на подолання кризових явищ у грошово-кредитній сфері та на очищення банківської системи.

2. Подальші дії держави із забезпечення стабільності національної грошо-

вої одиниці та підвищення ефективності валютно-курсової політики мають включати в себе наступні кроки:

- обмеження емісії параметрами, встановленими державним бюджетом;

- дотримання практики надання НБУ учасникам ринку додаткових обсягів ліквідності виключно на рівні відпливу депозитів;

- забезпечення додатного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції, що сприятиме зниженню девальваційних та інфляційних очікувань, які значною мірою провокують інфляційні процеси;

- стимулювання з боку НБУ додаткової капіталізації банків їх акціонерами;

- завершення процедури оздоровлення банківської системи шляхом виведення з ринку проблемних банків, у першу чергу – банків, що не дотримуються затверджених планів рекапіталізації;

- скасування адміністративних заходів, запроваджених у терміновому порядку для стримування тиску на банківську систему та гривню, включаючи валютні обмеження (поступово, з урахуванням стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку);

- сприяння залученню у банківську систему додаткових пасивів, бажано довгострокових, особливо – у національній валюті. Найбільше потенційне джерело залучення пасивів – кошти населення поза банками, їх потенціал – у разі більший, ніж очікувані позики від міжнародних фінансових організацій. Для цього можливо поступово підвищити гарантовану державою суму відшкодування вкладів фізичних осіб до європейського рівня. З метою мінімізації майбутніх ризиків для державного бюджету новий розмір максимального відшкодування не повинен мати «зворотної сили» та не має розповсюджуватись на вже укладені депозитні угоди, натомість повинен діяти лише для нових строкових депозитів у банках, що залишаться на ринку після остаточного завершення санації банківської системи.

Список використаних джерел

1. *Барановський О. І.* Безпека банківської сфери / О. І. Барановський // Вісник НБУ. – 2014. – № 6. – С. 20-27.
2. *Власюк О. С.* Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання: монографія. / О. С. Власюк – К.: Академія фінансового управління, 2011. – 474 С.
3. *Дзюблук О. В.* Особливості взаємозв'язку грошово-кредитної та валютної політики в період фінансової кризи / О. В. Дзюблук // Світ фінансів. – 2012. – С. 130-141.
4. *Міщенко В. І.,* Науменкова С. В. Валюта і валютна політика / В. І. Міщенко, С. В. Науменкова – К.: Знання, 2010. – 84 С.
5. *Науменкова С. В.,* Черкашина К. Ф. Валютне регулювання: навчальний посібник / С. В. Науменкова, К. Ф. Черкашина – К.: ЦП «Компринт», 2013. – 155 С.
6. *Шаров О. М.* Монетарні та валютні війни як інструмент економічної політики / О. М. Шаров // Вісник НБУ. – 2013. – № 10. – С. 12-19.
7. *Офіційний курс гривні щодо іноземних валют* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily>
8. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
9. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
10. *Текст виступу Голови НБУ В. Гонтаревої на засіданні ВРУ 05.02.2016 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996
11. *Постанова НБУ від 31.03.2014 № 180 «Про внесення змін до Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та курсу банківських металів»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0375-14>
12. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
13. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
14. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
15. *Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf
16. *Динаміка міжнародних резервів у грудні 2015 року* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26117629&cat_id=55838
17. *Інфляційний звіт Національного банку України за січень 2016 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>
18. *Бюлетень* (електронне видання). П.3.1. Огляди фінансових корпорацій п. 3.1.1. Огляд Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897
19. *Текст виступу Голови НБУ В. Гонтаревої на засіданні ВРУ 05.02.2016 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996
20. *Додаток до Макроекономічного та монетарного огляду за січень 2016р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037
21. *Основні показники діяльності банків України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
22. *Постанова правління НБУ від 04.02.2016р. № 58 «Про збільшення капіталу банків України»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27072754>
23. *Текст виступу Голови НБУ В. Гонтаревої на засіданні ВРУ 05.02.2016 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996
24. *Закон України від 14.05.2015 № 424-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-19>

References

1. *Baranovskiy, O. I.* (2014) Bezpeka bankivskoi sferi [Safety of the bank sphere] Visnyk NBU – NBU Bulletin, 6, 20-27 [in Ukrainian].
2. *Vlasiuk, O.S.* (2011) Ekonomichna bezpeka Ukraini v umovah rinkovih transformatsiy ta antikrizovogo reguliuvannya [Economic security of Ukraine in the conditions of market transformations and anti-recessionary regulation: monograph] Kyiv: Akademia finansovogo upravlinnia [in Ukrainian].
3. *Dziubliuk, O. V.* (2012) Osoblivosti vzaemozv'язku groshovo-kreditnoi ta valiutnoi polityki v period finansoi krizi [Features of interrelation of monetary and credit and currency policy during financial crisis] Svit finansiv – World of finance, 130-141 [in Ukrainian].
4. *Mischenko, V. I., & Naumenkova S. V.* (2010) Valiuta i valiutna polityka [Currency and currency policy] Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
5. *Naumenkova, S. V., & Cherkashina K. F.* (2013) Valiutne reguliuvannya [Currency regulation: manual] Kyiv: CP «Komprint» [in Ukrainian].
6. *Sharov, O. M.* (2013) Monetarni ta valiutni viyni yak instrument ekonomichnoi polityki [Monetary and currency wars as tool of economic policy] Visnyk NBU - NBU Bulletin , 10, 12-19 [in Ukrainian].
7. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/control/uk/curmetal/detail/currency?period=daily> [in Ukrainian].
8. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
9. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
10. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996 [in Ukrainian].
11. *Postanova* NBU «Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro vstanovlennia ofitsynogo kursu hryvni do inozemnih valut ta kursu bankivskih metaliv» [NBU Resolution "On Amendments to the Regulations on the Establishment official rate of the hryvnia to foreign currencies and precious metals exchange rate"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0375-14> [in Ukrainian].
12. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
13. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
14. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
15. *Analitychna* dopovid Natsionalnogo institutu strategichnih doslidzhen do Shchorichnogo poslannia Prezidenta Ukraini do Verhovnoi Radi Ukraini «Pro vnutrishne ta zovnishne stanovishche Ukraini v 2015 rotsi» [The analytical report of the National Institute for Strategic Studies Annual Message of President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the internal and external situation of Ukraine in 2015»] Retrieved from http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf [in Ukrainian].
16. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26117629&cat_id=55838 [in Ukrainian].
17. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423> [in Ukrainian].
18. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897 [in Ukrainian].
19. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996 [in Ukrainian].
20. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=26799947&cat_id=58037 [in Ukrainian].
21. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 [in Ukrainian].
22. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27072754> [In Ukrainian]
23. *Sait* Natsionalnogo Banku Ukrainy [Site of the National Bank of Ukraine]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27072481&cat_id=72996 [in Ukrainian].
24. *Zakon* Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukrainy shchodo umov pvernennia strokovih depozitiv» [The Law of Ukraine «On amendments to some legislative acts of Ukraine on the terms of repayment of term deposits»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-19> [in Ukrainian].